

Paulina Sikorska

O rewitalizacji na Mazowszu

Mazowsze Studia Regionalne 19, 249-258

2016

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

O rewitalizacji na Mazowszu

Paulina Sikorska

ABSTRAKT

Usystematyzowanie zapisów dotyczących rewitalizacji, które nastąpiło w *Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020*, wydanych przez Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju w dniu 3 lipca 2015 r. oraz w *Ustawie o rewitalizacji z 9 października 2015 r.*, wprowadziło równocześnie dużą dezinformację wśród samorządów terytorialnych przyzwyczajonych do powierzchownego utożsamiania słowa „rewitalizacja” z remontem. Wyżej wskazane dokumenty określiły na nowo zasady, tryb przygotowania, prowadzenia i oceny procesu rewitalizacji, a także zawartość programów rewitalizacji. W związku tym wprowadzone zmiany zmusiły wszystkie samorządy realizujące lub planujące podjęcie procesu rewitalizacji na swoim terenie do weryfikacji dokumentów, które stanowią podstawę tego typu działań.

Jednocześnie Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 narzuciły nowy obowiązek na zarządy województw, jako instytucje zarządzające regionalnymi programami operacyjnymi dotyczącymi prowadzenia wykazu programów rewitalizacji w regionie.

W artykule zaprezentowano nowe podejście do rewitalizacji na terenie województwa mazowieckiego oraz warunki i możliwości wsparcia projektów rewitalizacyjnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2014-2020.

Definicja rewitalizacji

Pojęcie rewitalizacji, pomimo iż znane od lat 90. XX wieku, w ostatnim czasie nabrało nowego wymiaru w efekcie uporządkowania wiedzy oraz określenia potrzeb i możliwości w tym zakresie. Wiąże się to m.in. ze stworzeniem systemu wsparcia obszarów zdegradowanych, zidentyfikowanych na terenie gmin, które bez zastosowania odpowiednich mechanizmów nie są w stanie samodzielnie wyjść z sytuacji kryzysowej. Ponadto – po raz pierwszy podjęto próbę stworzenia w kraju hierarchicznego, kompleksowego oraz spójnego systemu wsparcia obszarów wskazanych do rewitalizacji. Skuteczność takiego systemu jest możliwa wyłącznie poprzez usystematyzowanie wiedzy, zasad oraz podejścia do problemu.

Punktem wyjścia wszelkich prac było ustalenie, czym jest rewitalizacja i co powinno rozumieć się poprzez działania podejmowane w jej ramach. Jednoznacznie ustalono, iż wypłacone i wybiórczo traktowane zadania, aby je nazwać rewitalizacją, muszą stanowić proces. Proces w języku polskim oznacza przebieg następujących po sobie i powiązanych przyczynowo określonych zmian¹. Zakres tych zmian powinien zostać odzwierciedlony w wielowymiarowym i kompleksowym pakiecie działań, prowadzonych przez różne podmioty będące interesariuszami tego procesu i gwarantujących trwałę rezultaty.

Ustalenie definicji rewitalizacji oraz usystematyzowanie zapisów jej dotyczących nastąpiło w *Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020*, wydanych przez Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju (obecnie Ministerstwo Rozwoju)

¹ *Internetowy Słownik języka polskiego PWN*, <http://sjp.pwn.pl/szukaj/proces.html>, dostępny 6 września 2016 r.

w dniu 3 lipca 2015 r.² oraz w *Ustawie o rewitalizacji*³. Zgodnie z przytoczonymi dokumentami, rewitalizacją nazywamy proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie programu rewitalizacji⁴.

W związku z powyższym, bezdyskusyjnym stało się potwierdzenie, że rewitalizacja, rozumiana jako proces, to nie tylko remont istniejących budynków, to przede wszystkim narzędzie społecznego i gospodarczego ożywiania zdegradowanych obszarów. Z tego względu w proces ten należy zaangażować wszystkich zainteresowanych, a działania w jego ramach powinny być współfinansowane ze zróżnicowanych źródeł, tj. ze środków własnych jednostek samorządu terytorialnego (JST), środków prywatnych lub Unii Europejskiej, czyli z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS), Funduszu Spójności (FS).

Wartym wspomnienia jest fakt, iż poza definicją zapisy *ustawy o rewitalizacji* wprowadziły narzędzia niezbędne do prowadzenia rewitalizacji przez gminę, której zadaniem własnym jest przygotowanie, koordynowanie i tworzenie warunków do prowadzenia rewitalizacji, a także jej prowadzenie w zakresie swoich właściwości. Gminy, wykorzystując przepisy ustawy, mogą korzystać ze sprawnych narzędzi rewitalizacji, tzn.:

- Specjalnej Strefy Rewitalizacji i ustanowienia na jej obszarze rozwiązań prawnych, wspomagających przeprowadzenie tego procesu;
- Miejscowego planu rewitalizacji, tzn. specjalnej formy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

Dodatkowo, przyjmując *Ustawę o rewitalizacji*, wprowadzono szereg zmian w innych obowiązujących ustawach. Ważną zmianę wprowadzono w *Ustawie o gospodarce nieruchomościami*, ustalając, że społeczne budownictwo czynszowe stanowi cel publiczny⁵. W *Ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym*⁶ uszczegółowiono procedury sporządzania zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, nakazując przeprowadzenie analiz oraz bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę. Ponadto w tej samej ustawie wprowadzono konieczność sporządzania i uchwalania analizy zmian zagospodarowania przestrzennego, z której wynikami zgodny musi być każdy sporządzany miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego⁷.

Charakterystyce wszystkich możliwości i konsekwencji, które pojawiły się po przyjęciu ww. aktu prawnego, można by jednak poświęcić osobny artykuł.

² Wytężne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020, zatwierdzone przez Radę Ministrów 3 lipca 2015 r. oraz zaktualizowane 2 sierpnia 2016 r.

³ Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji, Dz. U. 2015 Poz. 1777 tom 1.

⁴ Art. 2 ust. 1 *Ustawy o rewitalizacji*, op. cit.

⁵ Art. 27. 1. *Ustawy o rewitalizacji*, op. cit.: Budowa lub przebudowa budynków służących rozwojowi społecznego budownictwa czynszowego, wykonywana na obszarze Strefy oraz przewidziana w gminnym programie rewitalizacji w ramach przedsięwzięć rewitalizacyjnych, o których mowa w art. 15 ust. 1 pkt 5 lit. a, stanowi cel publiczny w rozumieniu art. 6 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami.

⁶ Art. 10 ust. 1 pkt 7 *Ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym*, Dz. U. 2003 nr 80 poz. 717 z późn. zm.

⁷ Art. 32 ust. 1, ibidem.

Planowanie rewitalizacji

Wprowadzone usystematyzowanie pojęć, dotyczących rewitalizacji, spowodowało równocześnie dużą dezinformację wśród samorządów terytorialnych, przyzwyczajonych do powierzchownego utożsamiania słowa „rewitalizacja” z remontem. Trudnym okazało się zrozumienie, iż rewitalizacją nie są pojedyncze inwestycje lub działania, takie jak remont drogi, modernizacja budynku czy wymiana nawierzchni i nasadzenia zieleni na rynkach i placach miejskich. Jeszcze trudniejsze okazało się skonstruowanie działań, które wykraczają poza tego typu interwencje.

W celu wsparcia gmin we wskazanym zakresie Samorząd Województwa Mazowieckiego stworzył *Instrukcję dotyczącą przygotowania projektów rewitalizacyjnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 oraz preferencji dla projektów mających na celu przywrócenie ładu przestrzennego*. Dokument stanowi kompendium wiedzy na temat zasad przygotowania projektów rewitalizacji w województwie mazowieckim, wraz z opisem przygotowania programu rewitalizacji w nowych uwarunkowaniach formalnych. *Instrukcja* pozwala usystematyzować i uporządkować wiedzę z zakresu rewitalizacji, a co się z tym wiąże, ułatwia przygotowanie potrzebnych i ciekawych projektów rewitalizacyjnych w regionie.

W *Instrukcji* opisano zasady realizacji projektów rewitalizacyjnych w ramach *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2014-2020* (RPO WM 2014-2020), w tym – wskazano priorytety inwestycyjne, w ramach których przewiduje się rewitalizację, zasady wpisu do wykazu, cechy i elementy programów rewitalizacji, możliwość pozyskania środków z budżetu państwa. Ponadto nawiązano w niej do możliwości uzyskania preferencji dla projektów wyłonionych w ramach konkursów architektonicznych, urbanistyczno-architektonicznych i urbanistycznych. Jednocześnie w ww. dokumencie podkreślono, iż nie ma gotowego, uniwersalnego podejścia i jednego programu rewitalizacji. Każda gmina jest inna, każda gmina ma zupełnie inny, unikatowy zestaw problemów, na które trzeba zareagować zupełnie inaczej, tzn. uszyć program na miarę. W związku z tym – każda musi sama zdiagnozować, czy na jej obszarze występują zjawiska negatywne, którym zapobieganie powinno odbywać się poprzez proces rewitalizacji. A jeśli tak, w jaki sposób należy podjąć skuteczne przeciwdziałanie tego typu zjawiskom.

Drugim wyzwaniem okazał się wybór ścieżki ustawowej, zgodnie z którą proces powinien zostać przygotowany. Poprzez zapisy art. 52 ust. 1 *Ustawy o rewitalizacji* do 31 grudnia 2023 r. wprowadzono tzw. okres przejściowy. Przepis ten pozwala gminie kontynuować działania rewitalizacyjne w oparciu o przepisy inne niż ww. akt prawny. Sprowadza się to w większości przypadków do opracowywania dokumentów w oparciu o *Ustawę o samorządzie gminnym*⁸ i *Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020*. *Ustawa o rewitalizacji* w tym zakresie ma zatem charakter fakultatywny – oznacza to, że gmina prowadząca w dniu jej wejścia w życie działania rewitalizacyjne, nie musi stosować rozwiązań ustawowych. Fakultatywności ustawy nie należy zatem rozumieć jako możli-

⁸ *Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym*, Dz. 1990 nr 16 poz. 95 z późn. zm.

wość niestosowania się do jej norm, lecz wyłącznie jako możliwość (w granicach przepisów w niej zawartych) nieprowadzenia działań rewitalizacyjnych na zasadach w niej określonych w okresie przejściowym. Co więcej, sama rewitalizacja, jako zadanie własne gminy, pozostaje zadaniem o charakterze nieobowiązkowym, jednak w przypadku, gdy gmina zdecyduje się to zadanie realizować, musi stosować się do regulacji ustawowych⁹. W takim przypadku wyznaczenie w drodze uchwały obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji strefy, a także uchwalenie miejscowego planu rewitalizacji jest dopuszczalne wyłącznie na podstawie procesu przygotowanego zgodnie z *Ustawą o rewitalizacji*.

Programy rewitalizacji

Podstawą prowadzenia działań rewitalizacyjnych jest program rewitalizacji, w tym gminny program rewitalizacji. Jest to zasadniczy dokument służący zaplanowaniu i realizacji procesu rewitalizacji, którego jakość i zawartość wskazuje na podejście danej gminy do wyzwania, jakim jest wyprowadzenie obszarów zdegradowanych ze stanu kryzysowego, tzn. obrazuje pomysł na jego przeprowadzenie. Program, jak i cały proces rewitalizacji, musi przedstawiać logicznie powiązaną całość wszystkich elementów oraz pełną wizję zmian na danym obszarze, wraz ze sposobem realizacji tej wizji. Musi również uwzględniać wszystkie procesy związane z planowanymi działaniami i zmianami będącymi ich efektem, np. proces gentryfikacji, a także proponować sposób zarządzania tymi procesami.

Pomimo, iż *Ustawa o rewitalizacji* obowiązuje od 18 listopada 2015 r., zgodnie z prawem gmina nie musi opracować dokumentu z nią zgodnego, tzn. gminnego programu rewitalizacji (GPR)¹⁰, co opisano powyżej, ale dowolny program gospodarczy, na bazie którego będzie prowadzić działania rewitalizacyjne. Dokument ten najczęściej opracowywany jest w oparciu o art. 18 ust. 2 pkt 6 *Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym*, czyli w praktyce w oparciu o opisane programy gospodarcze (niezależnie od tytułu nadanego w uchwale)¹¹. W praktyce przybiera to formę programu rewitalizacji z przedrostkami, np. lokalny, miejski lub zintegrowany.

Możliwość zastosowania dwóch podstaw prawnych w gminie nie daje możliwości obowiązywania dwóch programów rewitalizacji. Dotyczy to zarówno obowiązywania dwóch GPR, jak i równoległego obowiązywania GPR z programem rewitalizacji, uchwalanym na podstawie *Ustawy o samorządzie gminnym*.

Wśród szeregu podjętych działań, w celu upowszechnienia rozumienia rewitalizacji i uporządkowania wiedzy na ten temat, a także przygotowania programów rewitalizacji, Ministerstwo Rozwoju przygotowało wsparcie dla JST w postaci:

- projektów pilotażowych prowadzonych w Bytowie, Łodzi i Wałbrzychu;
- konkursu dotacji pod tytułem: *Modelowa rewitalizacja miast*, który ma na celu wsparcie samorządów w procesie przygotowania programów oraz modelowych rozwiązań w zakresie rewitalizacji, z których będą mogły korzystać także inne samorządy;

⁹ *Ustawa o rewitalizacji. Praktyczny komentarz*, Ministerstwo Infrastruktury i Budownictwa Departament Polityki Przestrzennej, Warszawa 2016, s.11

¹⁰ Nazwa zastrzeżona wyłącznie dla dokumentów opracowanych zgodnie z *Ustawą o rewitalizacji*.

¹¹ *Ustawa o samorządzie gminnym*, op. cit.

- konkursu na dofinansowanie działań w zakresie przygotowania lub aktualizacji programów rewitalizacji, do którego zaproszono wszystkich marszałków województw.

Gminy z obszaru województwa mazowieckiego partycypują w dwóch z trzech powyżej wymienionych aktywności. W ramach *Modelowej rewitalizacji miast* wśród 20 wspartych JST znalazły się m. st. Warszawa oraz Żyrardów. Ponadto do dofinansowania działań w zakresie przygotowania lub aktualizacji programów rewitalizacji w województwie mazowieckim zgłoszonych zostało 115 projektów z tyłuż samo JST, z których do dofinansowania Komisja Konkursowa zarekomendowała 98 gmin.

Realizacja zadań polegających na przygotowaniu procesu rewitalizacji w ramach ww. wsparcia jest w trakcie. Efekty działań podejmowanych na podstawie opracowywanych dokumentów możliwe będą do oceny dopiero w perspektywie najbliższych kilku lat.

Wykaz programów rewitalizacji w województwie mazowieckim

W celu usprawnienia oraz uczynienia stworzonego systemu wsparcia procesu rewitalizacji na poziomie regionalnym, wprowadzono nowy obowiązek dotyczący prowadzenia wykazu programów rewitalizacji przez zarządy województw. Wiąże się to przede wszystkim z warunkiem ubiegania się o wsparcie ze środków Unii Europejskiej, jak też z budżetu państwa, na projekty rewitalizacyjne, które muszą wynikać z programów rewitalizacji znajdujących się w wykazie programów rewitalizacji. Narzucenie zadania było o tyle ułatwione, że zarządy województw pełnią funkcje instytucji zarządzających (IZ) regionalnymi programami operacyjnymi. Przyniesie jednak również wymierny efekt w postaci zewidencjonowania obowiązujących w kraju programów rewitalizacji, podstaw ich uchwalenia i zakresu działań. Co jednak najważniejsze – pozwoli na wymuszenie na gminach poprawnego podejścia do procesu oraz stworzenia pewnej jakości dokumentów, które muszą posiadać określone cechy i elementy, zgodne logiką interwencji dla przyjętej definicji rewitalizacji.

W związku z powyższym, Instytucja Zarządzająca Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Mazowieckiego 2014-2020 prowadzi i na bieżąco aktualizuje *Wykaz programów rewitalizacji województwa mazowieckiego* wraz z datą ich uchwalenia, dla których przeprowadzono, z wynikiem pozytywnym, weryfikację spełnienia wymogów dotyczących cech i elementów programów. Zasady wpisu do wykazu określa *Regulamin wpisu do Wykazu programów rewitalizacji województwa mazowieckiego*. Podmiotami uprawnionymi do zgłaszania programu rewitalizacji do wykazu są pojedyncze gminy miejskie, miejsko-wiejskie i wiejskie województwa mazowieckiego. W wykazie może znajdować się wyłącznie jeden aktualny program rewitalizacji danej gminy.

Wpis do wykazu i ocena programów rewitalizacji ma charakter ciągły, tj. gmina w dowolnym momencie może złożyć program rewitalizacji do zaopiniowania przez IZ RPO WM 2014-2020. Weryfikacja programów rewitalizacji odbywa się poprzez ocenę 12 kryteriów, których spełnienie warunkuje wpis. Program oceniony pozytywnie musi otrzymać punkty za wszystkie kryteria, które odnoszą się do zawartości programów, w których muszą się znaleźć:

1. Opis powiązań programu z dokumentami strategicznymi i planistycznymi gminy.
2. Diagnoza czynników i zjawisk kryzysowych oraz skala i charakter potrzeb rewitalizacyjnych, zawiera także analizę lokalnych potencjałów.
3. Zasięgi przestrzenne obszaru/obszarów zdegradowanych, tj. określenie, w oparciu o inne dokumenty strategiczne gminy lub diagnozę i identyfikację potrzeb rewitalizacyjnych, terytorium/terytoriów wymagających wsparcia.
4. Wizja stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji (planowany efekt rewitalizacji).
5. Identyfikacja potrzeb rewitalizacyjnych.
6. Wykaz dopełniających się wzajemnie najważniejszych przedsięwzięć i głównych projektów rewitalizacyjnych dotyczących obszaru zdegradowanego, które będą realizowane w ramach danego programu rewitalizacji.
7. Ogólny (zbiorczy) opis innych, uzupełniających rodzajów przedsięwzięć rewitalizacyjnych – tzn. takich, które ze względu na mniejszą skalę oddziaływania trudno zidentyfikować indywidualnie, a są oczekiwane ze względu na realizację celów programu rewitalizacji.
8. Mechanizmy zapewnienia komplementarności między poszczególnymi projektami rewitalizacyjnymi oraz pomiędzy działaniami różnych podmiotów i funduszy na obszarze objętym programem rewitalizacji.
9. Indykatywne ramy finansowe w odniesieniu do przedsięwzięć, o których mowa w pkt. 6. oraz 7., z indykatywnymi wielkościami środków finansowych z różnych źródeł (także spoza funduszy polityki spójności na lata 2014-2020 – publiczne i prywatne środki krajowe w celu realizacji zasady dodatkowości środków UE).
10. Mechanizmy włączenia mieszkańców, przedsiębiorców i innych podmiotów i grup aktywnych na terenie gminy w proces rewitalizacji.
11. System realizacji (wdrażania) programu rewitalizacji.
12. System monitoringu skuteczności działań i system wprowadzania modyfikacji w reakcji na zmiany w otoczeniu programu.

Poza wymienionymi elementami, programy rewitalizacji muszą charakteryzować się czterema podstawowymi cechami, tzn.:

- A. Kompleksowością programu rewitalizacji, która oznacza, że jest złożony z wielu różnorodnych projektów i jest konstrukcją warunkującą osiągnięcie kompleksowej interwencji.
- B. Koncentracją programu rewitalizacji, tzn. że dotyczy terenów o istotnym znaczeniu dla rozwoju gminy, obejmujących całość lub część zdiagnozowanego obszaru zdegradowanego i dotkniętych szczególną koncentracją problemów i negatywnych zjawisk kryzysowych.
- C. Komplementarnością projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych w różnych wymiarach, tj.: przestrzennym, problemowym, proceduralno-instytucjonalnym, międzyokresowym oraz źródeł finansowania.
- D. Realizacją zasady partnerstwa i partycypacją, tzn. fundamentalną zasadą całego procesu rewitalizacji, która wskazuje jednoznacznie, iż rewitalizację przygotowuje się dla ludzi i z ludźmi - interesariuszami. W związku z tym, ich realny udział musi być zapewniony na każdym etapie tego procesu, tzn. w diagnozowaniu, programowaniu, wdrażaniu oraz

monitorowaniu. Co więcej – rewitalizacja musi być prowadzona w sposób zapobiegający wykluczeniu mieszkańców obszaru rewitalizacji oraz dający im możliwości korzystania z pozytywnych efektów procesu rewitalizacji. Wykaz potencjalnych interesariuszy, których należy włączyć w cały proces, został określony w *Ustawie o rewitalizacji*. Przy czym użyty w niej zwrot „w szczególności” oznacza, że wykaz ten ma charakter otwarty. Interesariuszami pozostają w szczególności mieszkańcy obszarów zdegradowanych oraz właściciele nieruchomości znajdujących się na tych obszarach, w tym spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty mieszkaniowe i TBS-y, mieszkańcy całej gminy, przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej i grupy nieformalne, prowadzący działalność na obszarach zdegradowanych oraz wszystkie inne podmioty, mające jakikolwiek związek (interes) z rewitalizowanym obszarem¹².

Weryfikacja programów rewitalizacji, w celu wpisu do wykazu, dokonywana jest w Departamencie Rozwoju Regionalnego i Funduszy Europejskich Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego przez ekspertów, którzy zostali powołani Zarządzeniem Nr 158/16 Marszałka Województwa Mazowieckiego z dnia 26 stycznia 2016 r. w sprawie powołania składu osobowego oraz przyjęcia regulaminu pracy Zespołu ds. Rewitalizacji z późn. zm.¹³. Członkowie tego zespołu zajmują się również przeprowadzeniem konkursu dotacji dla gmin województwa mazowieckiego na opracowanie lub aktualizację programów rewitalizacji oraz służą wsparciem merytorycznym w zakresie przygotowania procesu rewitalizacji w gminach województwa mazowieckiego.

Wsparcie projektów rewitalizacyjnych w ramach RPO WM 2014-2020

Pomimo wspomnianych powyżej przesłanek, dotyczących przystąpienia przez gminę do procesu rewitalizacji, niewątpliwym jest, iż w latach 2014-2020 jednym z głównych źródeł finansowania rewitalizacji są fundusze unijne, które to determinują chęć podjęcia tego typu działań. W związku z powyższym – wdrażanie polityki rewitalizacyjnej na poziomie regionalnym w województwie mazowieckim realizowane jest w dużym stopniu w ramach RPO WM 2014-2020.

Projekty rewitalizacyjne, wspierane w RPO WM 2014-2020, będą wybierane poprzez organizowanie naborów dedykowanych oraz preferencje punktowe. Dofinansowanie dla projektów rewitalizacyjnych, we wszystkich działaniach, będzie możliwe wyłącznie dla projektów, które:

- a. wynikają z obowiązującego (na dzień składania wniosku o dofinansowanie) programu rewitalizacji;
- b. program rewitalizacji, z którego wynika składany projekt rewitalizacyjny, spełnia wymagania, tj. posiada określone cechy i elementy;

¹² Art. 2., ust. 2 *Ustawa o rewitalizacji*, op. cit.

¹³ Zmian dokonano Zarządzeniem Nr 212/16 Marszałka Województwa Mazowieckiego z dnia 17 maja 2016 r. zmieniającym zarządzenie w sprawie powołania składu osobowego oraz przyjęcia regulaminu pracy Zespołu ds. Rewitalizacji, a także Zarządzeniem Nr 248/16 Marszałka Województwa Mazowieckiego z dnia 4 sierpnia 2016 r. zmieniającym zarządzenie w sprawie powołania składu osobowego oraz przyjęcia regulaminu pracy Zespołu ds. Rewitalizacji.

c. program rewitalizacji, z którego wynika składany projekt rewitalizacyjny, znajduje się w wykazie programów rewitalizacji na terenie województwa mazowieckiego, prowadzonym przez Urząd Marszałkowski.

W ramach RPO WM 2014-2020 przewiduje się wspieranie projektów rewitalizacyjnych w ramach działań współfinansowanych z EFRR, tzn.:

- 3.1 Poprawa rozwoju MŚP na Mazowszu,
- 4.2 Efektywność energetyczna,
- 4.3 Redukcja emisji zanieczyszczeń powietrza,
- 5.3 Dziedzictwo kulturowe,
- 6.1 Infrastruktura ochrony zdrowia,
- 6.2 Rewitalizacja obszarów zmarginalizowanych,

oraz współfinansowanych w ramach EFS, tzn.:

- 9.1 Aktywizacja społeczno-zawodowa osób wykluczonych i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu,
- 9.2 Usługi społeczne i usługi opieki zdrowotnej,
- 9.3 Rozwój ekonomii społecznej,
- 10.1 Kształcenie i rozwój dzieci i młodzieży,
- 10.2 Upowszechnianie kompetencji kluczowych wśród osób dorosłych,
- 10.3 Doskonalenie zawodowe.

Warto wspomnieć, iż na projekty w ramach EFRR są przeznaczone dodatkowe pieniądze z budżetu państwa, zgodnie z zapisami Kontraktu Terytorialnego, z których Samorząd Województwa Mazowieckiego będzie rozliczony. Są to środki zwiększające dofinansowanie, a tym samym – zmniejszające wkład beneficjentów.

Harmonogram naboru wniosków, zasady wparcia projektów w ramach RPO WM 2014-2020, a także *Wykaz programów rewitalizacji województwa mazowieckiego*, znajdują się na stronie internetowej: <http://www.funduszedlamazowska.eu/rewitalizacja> .

Podsumowanie i wnioski

Rewitalizacja w nowej, lecz w końcu poprawnie rozumianej odsłonie, jest zadaniem niezwykle trudnym, którego nauczenie się wymaga czasu i zaangażowania. Jej efekty mogą być jednak spektakularne, szczególnie w zmianie jakości życia na terenie województwa mazowieckiego. W związku z powyższym, przed przystąpieniem do tego procesu, każda gmina powinna zadać sobie zasadnicze pytanie: czy tereny, którymi zarządza tego wymagają, czy jest w stanie sprostać temu zadaniu? Być może planowane przez nią inwestycje, jakkolwiek słuszne i potrzebne, nie są jednak rewitalizacją?

Dotychczas podejmowane próby wskazują nadal na podejście wybiórcze JST, nastawione na szybki wynik oraz brak pomysłów na to, co chcą osiągnąć dzięki przeprowadzeniu procesu rewitalizacji. Wyraźne są również braki w edukacji mieszkańców w ww. zakresie oraz ich wygórowane oczekiwania dotyczące podejmowanych działań.

Dlatego też, na wszystkich poziomach zarządzania, jeszcze większą wagę należy przyłożyć do edukacji interesariuszy oraz współpracy z nimi. Tylko współpraca, otwartość oraz wzajemne zaufanie pozwolą na właściwe wykonanie zaplanowanych działań. Należy również dążyć do tego, aby zarządzanie procesem rewitalizacji w gminach było czytelne, co do reguł i standardów, a cały proces był silnie uspołeczniiony. Wydaje się, iż tylko takie podejście może zagwarantować wspólny sukces, tj. wzrost jakości życia w regionie.

Bibliografia

Internetowy Słownik języka polskiego PWN, <http://sjp.pwn.pl/szukaj/proces.html>

akty prawne:

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, Dz.U. z 2003 r., nr 80, poz. 717 z późn. zm.

Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji, Dz.U. z 2015 r., poz. 1777, tom 1.

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, Dz.U. z 1990 r., nr 16, poz. 95 z późn. zm.

Ustawa o rewitalizacji. Praktyczny komentarz, Ministerstwo Infrastruktury i Budownictwa Departament Polityki Przestrzennej, Warszawa, 2016.

Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 zatwierdzone przez Radę Ministrów 3 lipca 2015 r.

Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 zatwierdzone przez Radę Ministrów 2 sierpnia 2016 r.

Zarządzenie Nr 158/16 Marszałka Województwa Mazowieckiego z dnia 26 stycznia 2016 r. w sprawie powołania składu osobowego oraz przyjęcia regulaminu pracy Zespołu ds. Rewitalizacji.

Zarządzenie Nr 212/16 Marszałka Województwa Mazowieckiego z dnia 17 maja 2016 r. zmieniającym zarządzenie w sprawie powołania składu osobowego oraz przyjęcia regulaminu pracy Zespołu ds. Rewitalizacji.

Zarządzenie Nr 248/16 Marszałka Województwa Mazowieckiego z dnia 4 sierpnia 2016 r. zmieniającym zarządzenie w sprawie powołania składu osobowego oraz przyjęcia regulaminu pracy Zespołu ds. Rewitalizacji.

Urban renewal in the Mazovia region

ABSTRACT

The concept of urban renewal was defined in a more precise manner in the “Instructions concerning urban renewal in 2014-2020 operational programs” (*Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020*) and the Act on urban renewal of 9 October 2015 (Ustawa o rewitalizacji z 9 października 2015 r.). This resulted in a significant confusion among local governments, used to treating “urban renewal” as a synonym of “repairs” or “renovation” of buildings and/or open areas. The aforesaid documents defined anew the rules of preparing, implementing and evaluating urban renewal actions, as well as the content of urban renewal programs. In effect, all local governments implementing urban renewal on their territories or planning to do so, were obliged to review the documents on which these actions were based.

The “Instructions concerning urban renewal...” also obliged regional governments (the managing authorities of regional operational programs) to keep a register of urban renewal programs in their respective regions.

The article presents the new approach to urban renewal in the Mazovia region and the possibilities and conditions of receiving financial support for urban renewal projects from the Regional Operational Program of the Mazovia Region 2014-2020.

dr Paulina Sikorska – specjalista w zakresie rewitalizacji oraz planowania i zagospodarowania przestrzennego na poziomie regionalnym; pracownik administracji publicznej; członek Zarządu Oddziału Warszawskiego Towarzystwa Urbanistów Polskich; odznaczona srebrną odznaką honorową TUP; przewodnicząca Komisji Dialogu Społecznego do Spraw Ochrony Dziedzictwa Kulturowego przy Biurze Stołecznego Konserwatora Zabytków / a specialist in urban renewal and regional spatial planning; civil servant; member of the Board of the Warsaw branch of the Society of Polish Town Planners (TUP); recipient of the TUP silver honorary award; chairperson of the Committee for Community Dialogue Concerning Protection of Cultural Heritage associated with the City of Warsaw Office of Monument Protection; kontakt/contact: Departament Rozwoju Regionalnego i Funduszy Europejskich Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego w Warszawie, ul. Solidarności 61, 03-402 Warszawa, tel. + 48 22 59 79 955; e-mail: paulina.sikorska@mazovia.pl